

УДК 347.9

DOI 10.32782/2523-4269-2023-84-36-42

Бачинська Наталія Орестівна,

адвокат, викладач

*(Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль)*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2423-4613>**Яценко Христина Миколаївна,**

студентка

*(Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0603-0664>

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТРЕТІХ ОСІБ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено комплексному дослідженню інституту третіх осіб у цивільному процесі України. Досліджено наукові підходи визначення поняття третіх осіб, їх види та особливості правового статусу. Зазначається, що законодавчі зміни, яких зазнав інститут третіх осіб, мають суперечливий характер і не враховують специфіки правосуб'єктності цих учасників цивільного процесу. Розкрито актуальність дослідження інституту третіх осіб у національному законодавстві України, що зумовлена неправильним розумінням їх ролі в цивільному процесі. Сформульовано науково обґрунтовані пропозиції й рекомендації з удосконалення відповідних положень цивільного процесуального законодавства.

Виокремлено характерні процесуальні ознаки третіх осіб, наголошується на тому, що заінтересованість третіх осіб не збігається із заінтересованістю сторін. На основі цього зроблено висновки, що участь третіх осіб передбачено лише в справах позовного провадження, вони посідають самостійне процесуальне становище і є окремими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Розкрито поняття і зміст юридичної заінтересованості третіх осіб у наслідках вирішення справи, її поділ на матеріально-правову й процесуально-правову. Зроблено висновок, що ступінь заінтересованості третіх осіб впливає на їх види.

Акцентовується на тому, що треті особи поділяються на види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Наголошується, що в основу такого розмежування третіх осіб законодавець поклав ступінь впливу на їхні цивільні права та обов'язки наявного між сторонами спору та судового рішення, яке може бути винесено за наслідками його вирішення.

Розкрито різницю між третіми особами, які заявляють самостійні вимоги, і третіми особами, які не заявляють самостійних вимог, щодо предмета спору.

Висвітлено висновки Верховного Суду щодо поняття й правового статусу третіх осіб. Розкрито поняття «інтерес» у контексті юридичної заінтересованості (інтересу) третіх осіб, наголошується, що він притаманний і для позовного провадження, а не тільки окремого.

Акцентовано на тому, що інститут третіх осіб характеризується низкою проблемних питань. Проаналізовано праці вчених, які вивчали проблематику правового статусу третіх осіб у цивільному процесі України. Описано запропоновані науковцями розв'язання наявних проблем.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок про вагоме значення інституту третіх осіб, оскільки вони забезпечують судовий захист прав, свобод та інтересів учасників справи, що сприяє виконанню завдань цивільного судочинства. Наголошується на тому, що третіх осіб вважають одними з найважливіших фігур цивільного процесу, вони належать до кола осіб, що мають юридичну зацікавленість у вирішенні і розгляді цивільної справи.

Ключові слова: треті особи, позовне провадження, процесуальні ознаки третіх осіб, заінтересованість третіх осіб.

Постановка проблеми. Останнім часом інститут третіх осіб зазнав суттєвих законодавчих змін у вітчизняному законодавстві. Проте ці зміни мають суперечливий характер і не враховують перевірених часом положень науки цивільного процесуального права стосовно третіх осіб, а також специфіки правосуб'єктності цих учасників цивільного процесу [8, с. 1]. На жаль, розвиток процесуального законодавства стосовно інституту третіх осіб характеризується непослідовністю та неправильним розумінням їх ролі в цивільному процесі, що, відповідно, зумовлює актуальність дослідження інституту третіх осіб у національному законодавстві України.

Конституцією України кожному гарантовано право на судовий захист і на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Права і свободи людини й громадянина вважаються невідчужуваними й непорушними [2]. Саме тому не тільки сторони в цивільному процесі, а й треті особи зацікавлені в результатах розгляду судом цивільної справи. Це можна пояснити тим, що на правове становище третіх осіб може вплинути результат судового розгляду спірної цивільної справи [7, с. 63].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інституту третіх осіб здійснювали такі науковці, як М. В. Божко, А. О. Сайгак, Д. М. Сібільов, О. В. Фелді та інші.

Мета статті – визначити роль інституту третіх осіб у цивільному процесі України, зміст та правову сутність статусу третіх осіб, їх видів та особливостей, а також сформулювати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення відповідних положень цивільного процесуального законодавства.

Виклад основного матеріалу. У справах позовного провадження обов'язковою є участь двох сторін — позивача й відповідача. Проте в наслідках вирішення справи, окрім сторін, можуть мати заінтересованість й інші особи, які не є суб'єктами спору, переданою на розгляд і вирішення суду. Вони мають назву «треті особи», і навіть назва таких учасників судового процесу як «треті особи» означає, що вони є кількісно третіми щодо сторін, з яких позивач є першою особою, а відповідач – другою [1, с. 148].

Є низка наукових поглядів щодо поняття третіх осіб як суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, і для формулювання власної позиції щодо визначення юридичної природи третіх осіб як учасників цивільних справ позовного провадження виокремимо їхні ознаки.

Характерною ознакою третіх осіб є те, що вони вступають у вже розпочатий судовий процес від свого імені й для захисту власних інтересів, оскільки рішення суду між сторонами так чи так може вплинути на їхні права, свободи та інтереси. Важливо наголосити на тому, що заінтересованість третіх осіб не збігається із заінтересованістю сторін, тому вони не можуть бути співпозивачами чи співвідповідачами [11, с. 237]. Хоча в певних випадках, захищаючи свої права, свободи та інтереси, треті особи можуть сприяти ухваленню рішення на користь позивача або відповідача. Треті особи не є суб'єктами спору і не є сторонами в матеріально-правових відносинах, з яких виник спір. З них нічого не може бути стягнуто й нічого не може бути присуджено за рішенням суду в справі [8, с. 4].

Крім того, виокремлюють такі процесуальні ознаки третіх осіб. По-перше, вони є учасниками справи, що закріплено ч. 1 ст. 42 ЦПК, згідно із якою в справах позовного провадження учасниками справи є сторони,

треті особи. На основі цієї норми робимо висновок, що участь третіх осіб передбачена лише в справах позовного провадження. Треті особи користуються всіма процесуальними правами й виконують процесуальні обов'язки, передбачені в ст. 43 ЦПК. Вони займають самостійне процесуальне становище і є окремими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Існування третіх осіб як учасників судового процесу зумовлено складністю суб'єктної структури матеріальних правовідносин. Так, заінтересованість у вирішенні цивільної справи можуть мати особи, які не є співучасниками, й інтереси цих осіб не збігаються з інтересами позивача та відповідача. Саме тому участь третіх осіб, як і сторін, забезпечує захист їхніх прав, свобод та інтересів, і це пов'язано з тим, що рішення між сторонами може безпосередньо вплинути на права й обов'язки третіх осіб або на їх відносини з однією зі сторін процесу [11, с. 238].

По-друге, треті особи мають юридичну заінтересованість у наслідках вирішення справи, яка виникає внаслідок відкриття провадження в справі між сторонами. Треті особи не є ініціаторами звернення до суду за захистом, проте процес, розпочатий позивачем, своїми кінцевими наслідками може мати безпосередній або опосередкований вплив на права, свободи та інтереси третьої особи (наприклад, спір спадкоємця за заповітом може стосуватися інтересів спадкоємця за законом) [11, с. 238].

Заінтересованість третіх осіб поділяють на матеріально-правову й процесуально-правову. Матеріально-правово заінтересованість полягає в тому, що рішення суду, яке буде ухвалено судом щодо конкретного спору, може вплинути на права, обов'язки чи свободи третьої особи. Натомість процесуально-правова заінтересованість третіх осіб є суто індивідуалізованою й полягає в недопущенні ухвалення судом несприятливого для третіх осіб рішення. Тому свої дії в процесі треті особи спрямовуватимуть на запобігання присудженню судом об'єкта матеріального спору позивачеві чи залишення його за відповідачем або ж виступатимуть проти сторін, вимагаючи присудження об'єкта спору собі [11, с. 238].

Ступінь заінтересованості третіх осіб впливає на їх види. Зокрема, процесуальний інтерес третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, полягає в прагненні домогтися ухвалення судового рішення на користь тієї сторони, на боці якої вони виступають. Водночас процесуальний інтерес третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, полягає в прагненні домогтися ухвалення судового рішення про задоволення пред'явленого ними позову [1, с. 149].

По-третє, треті особи вступають або залучаються у вже розпочатий процес між сторонами. Лише за умови відкриття судом провадження в справі між сторонами фізична чи юридична особа може набути процесуального статусу третьої особи.

Отже, треті особи є учасниками справи, які вступають або залучаються в розпочатий процес між сторонами для захисту своїх прав, свобод та інтересів, відмінних від прав, свобод та інтересів сторін.

Важливо наголосити на тому, що треті особи поділяються на види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. В основу такого розмежування третіх осіб законодавець поклав ступінь впливу на їхні цивільні права та обов'язки наявного між сторонами спору та судового рішення, яке може бути винесено за наслідками його вирішення. Для

третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, цей вплив є безпосереднім, адже задоволення (повністю або частково) матеріально-правової вимоги позивача до відповідача автоматично унеможливує задоволення такої матеріально-правової вимоги третьою особою. І навпаки, такий вплив є відносним для третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог, оскільки потенційне судове рішення лише гіпотетично в майбутньому може вплинути на їхні права та обов'язки [9, с. 141].

Якщо розкрити різницю між третіми особами, які заявляють самостійні вимоги, і третіми особами, які не заявляють самостійних вимог, щодо предмета спору більш детально, то вона полягає в тому, що треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають матеріально-правову й процесуально-правову заінтересованість (рішення суду може призвести до виникнення, зміни чи припинення матеріальних прав третьої особи стосовно однієї зі сторін або обох сторін). Натомість треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, мають лише цивільну процесуальну заінтересованість у справі (рішення суду може вплинути на права й обов'язки стосовно однієї зі сторін судового процесу) [11, с. 240].

Третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, має стосовно предмета спору безпосередній юридичний інтерес, оскільки вона є суб'єктом спірних матеріальних правовідносин (або вважає себе такою). Верховний Суд у своїй постанові від 12 червня 2019 року № 916/542/18 зробив висновок, що третя особа може заявити самостійні вимоги саме щодо предмета спору, якщо вважає, що саме їй належить право на нього чи його частину [4]. Натомість третя особа без самостійних вимог має стосовно предмета спору непрямий юридичний інтерес, адже не є суб'єктом спірних матеріальних правовідносин, перебуває з однією зі сторін у процесі в таких матеріальних правовідносинах, які можуть змінитися в результаті ухваленого рішення суду в спорі між сторонами. Вона є учасником процесу, яка вступає в розпочатий судовий процес між сторонами для захисту насамперед власних прав, свобод та інтересів, оскільки рішення суду в справі може вплинути на її права чи обов'язки щодо однієї зі сторін [8, с. 3]. Юридична заінтересованість третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, зумовлюється можливістю висунення до неї в майбутньому регресних вимог (наприклад, відшкодування шкоди, завданої іншою особою, дає право зворотної вимоги (регресу) до винуватої особи [11, с. 245].

У контексті юридичної заінтересованості (інтересу) третіх осіб варто звернути увагу на те, що звичне поняття «інтерес» притаманне і для позовного провадження, а не тільки окремого, адже саме інтерес спонукає третіх осіб до участі у вже розпочатому процесі. Саме тому необхідно розрізняти інтерес як об'єкт захисту в порядку цивільного судочинства та інтерес суб'єкта взяти участь у розгляді та вирішенні цивільної справи в процесуальному статусі третьої особи. Якщо в окремому провадженні інтерес перетворюється на юридичні факти, то в позовному провадженні інтерес може перетворитися на певні юридичні обставини: як у третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на боці позивача зумовлюється виникнення права вимоги в певному розмірі, так і в третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на боці відповідача може виникнути обов'язок за регресним позовом, який також може визначатися адекватно встановленому в рішенні суду обов'язку відповідача [1, с. 149].

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до закінчення підготовчого провадження або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження шляхом подання позову до однієї або декількох сторін (ч. 1 ст. 52 ЦПК). Саме тому нормами ч. 3 ст. 52 ЦПК закріплено, що вони користуються всіма правами і несуть усі обов'язки позивача. А треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити в справу на стороні позивача або відповідача (але водночас вони є самостійними учасниками в судовому процесі) до закінчення підготовчого провадження в справі або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження, коли рішення в справі може вплинути на їхні права або обов'язки щодо однієї зі сторін. Їх може бути залучено до участі в справі також за заявою учасників справи (ч. 1 ст. 53 ЦПК). Треті особи, які не заявляють самостійних вимог, мають процесуальні права й обов'язки, встановлені ст. 43 ЦПК України. Вступ у справу третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, не тягне за собою розгляду справи спочатку (частини 1, 6–7 ст. 52 ЦПК України).

Незважаючи на суттєві відмінності в процесуальному статусі зазначених осіб, їм притаманні й спільні риси. Третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, і третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог, поєднують, зокрема, такі ознаки, як наявність матеріально-правової зацікавленості в результаті справи, що виявляється у висуненні самостійних вимог на предмет спору, чи наявність лише процесуальної зацікавленості, яка виражається в можливості впливу рішення суду на права та обов'язки стосовно однієї зі сторін; вони вступають у процес, коли в ньому вже є дві сторони – позивач і відповідач, які визначили предмет спору; вступають у справу до винесення судом рішення [9, с. 142].

Інститут третіх осіб характеризується низкою проблемних питань, як-от розгляд та вирішення цивільних справ без участі третіх осіб, неправильне розуміння їх правосуб'єктності тощо. Якщо розкрити ці проблеми детальніше, то, зокрема, в правозастосовній практиці є непоодинокі випадки, коли з тих чи тих причин розгляд та вирішення цивільних справ відбувається без участі третіх осіб, які, зі свого боку, до певного часу й не знають про існування судової справи.

Відповідно, правовим наслідком неучасті третіх осіб у цивільній справі є порушення конституційного права на судовий захист, що може проявлятися в тому, що таке порушення стосується, власне, третіх осіб, оскільки останні не беруть участі в справі, вирішення якої може безпосередньо або відносно (опосередковано) вплинути на їхні цивільні права та/або обов'язки. Крім того, у такому разі треті особи не реалізують комплексу своїх процесуальних прав. Звісно, для третіх осіб із самостійними вимогами наведено має дещо умовний характер, оскільки такі особи для захисту своїх прав можуть ініціювати окремий спір [9, с. 143].

Крім того, порушення права на судовий захист (а точніше, його втрата) може стосуватися і позивача в цивільній справі, до розгляду якої третю особу залучено не було.

Також суди часто залучають до справи третю особу без її згоди, порушуючи цим порядок, передбачений ЦПК України. Водночас треті особи часто зазначаються позивачем безпосередньо в позовній заяві, що також не

передбачено нормами процесуального законодавства. Щодо цього науковці зазначають, що притягнення третіх осіб до участі в справі за позовною заявою цивільним процесуальним законодавством не лише не передбачено, а й суперечить йому [9, с. 146].

Отже, наразі наявні певні проблеми, пов'язані з неучастю третіх осіб в ініційованій позивачем справі, а запропонований судами спосіб їх вирішення не відповідає завданням цивільного судочинства. Розв'язання описаних проблем у правозастосуванні науковець О. В. Фелді вбачає в такому.

Стосовно третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Окремі процесуальні дії, які здійснюються при підготовці справи до судового розгляду, у разі необхідності можуть здійснюватись і при розгляді справи по суті, наприклад, вирішення клопотань, розгляд питання про призначення експертизи, прийняття позову від третіх осіб із самостійними вимогами тощо (абз. 2 п. 20 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду» від 12 червня 2009 року № 524).

Водночас у п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» від 12 червня 2009 року № 225 судам роз'яснено, що останнім слід мати на увазі, що, оскільки від належного вирішення питання про прийняття зустрічного позову, позову третьої особи із самостійними вимогами та об'єднання і роз'єднання позовів залежить своєчасний і правильний розгляд заявлених вимог, то ці процесуальні дії необхідно провадити в точній відповідності до правил, встановлених ЦПК України. Відповідач має право висунути зустрічний позов у строк для подання відзиву (ч. 1 ст. 193 ЦПК України), а треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити в справу шляхом висування позову до однієї чи обох сторін до закінчення підготовчого провадження або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження (ч. 1 ст. 52 ЦПК України).

Із системного аналізу наведених норм процесуального законодавства та роз'яснень до них випливає, що в разі неучасті третьої особи із самостійними вимогами в справі під час її розгляду судом першої інстанції, оптимальним способом захисту цивільних прав та/або законних інтересів такої особи є висування нею окремого позову до тієї сторони, на чю користь ухвалено позитивне рішення суду.

Що стосується третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, то погоджуючись із позицією науковця А. О. Сайгак, яка звертає увагу на те, що ЦПК України не містить норми про оскарження ухвал суду про допуск до участі в справі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, чи про відмову в ньому в ЦПК, вважаємо, що доцільно передбачити право третіх осіб оскаржити ухвалу про відмову в допуску їх до участі в справі. Така відмова означає неможливість здійснення захисту своїх інтересів, тобто результат справи може вплинути на права та обов'язки третьої особи. Процесуальною гарантією при цьому може бути право на оскарження ухвали [7, с. 65].

Також підтримуємо думку Д. М. Сібільова, який зазначає, що швидкі темпи розвитку правової доктрини та чималих законодавчих змін призвели до непра-

вильного розуміння правосуб'єктності третіх осіб, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору та їх ролі в цивільному процесі. Їх роль значно переоцінюють, що відбилося в контексті ч. 3 ст. 53 ЦПК України. Науковець зазначає, що вказана норма не відповідає змісту правосуб'єктності третіх осіб, які не висувають самостійних вимог щодо предмета спору, умовам їх участі в цивільному процесі. Судове рішення може вплинути на права та обов'язки лише тих осіб, які є суб'єктами спірних матеріальних правовідносин, тобто сторін [8, с. 5].

Щодо статусу третіх осіб у цивільному процесі свою позицію висловив і Касаційний цивільний суд Верховного Суду. За результатами розгляду справи № 572/3632/15-ц у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду, Верховний Суд зробив висновок, що третя особа в справі є лише *consortes litis* (учасником справи), не його стороною, а отже, закрити провадження щодо такої особи неможливо із жодних підстав, визначених ст. 255 ЦПК.

Відповідно до ч. 1 ст. 48 ЦПК України сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач. Третя особа в справі не є стороною в цивільному процесі. Отже, правове становище третіх осіб у процесі посідають особи, які мають юридичний інтерес до справи, але інтерес, який не є рівноцінним інтересам сторін (позивача чи відповідача). Третіми особами є такі учасники правовідносин, які за правилами ЦК України є особами фізичними, юридичними або державою. Залучення структурного підрозділу, філії як особи до участі в цивільній справі є неможливим [3].

Треті особи відіграють надзвичайно важливу роль у цивільному процесі України, оскільки вони забезпечують можливість більш повного з'ясування обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, запобігають ухваленню судом суперечливих рішень, сприяють визначенню прав, обов'язків інших учасників справи судового процесу, допомагають правильно вирішити спір між сторонами.

Участь у справі третіх осіб, з одного боку, зумовлена завданням цивільного судочинства, яким згідно із ч. 1 ст. 2 ЦПК України є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, а з іншого – вимогами процесуального законодавства про законність й обґрунтованість судового рішення в цивільній справі.

Крім того, участь третіх осіб має принципово вагоме значення ще й тому, що вони забезпечують судовий захист прав, свобод та інтересів учасників справи, що сприяє виконанню завдань цивільного судочинства, якими є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ шляхом ухвалення законних та обґрунтованих рішень у справі. Третіх осіб вважають одними з найважливіших фігур цивільного процесу, вони належать до кола осіб, що мають юридичну зацікавленість у вирішенні і розгляді цивільної справи [8, с. 2]. Завдяки участі в справі третіх осіб відбувається повніша концентрація доказового матеріалу, що допомагає не тільки захисту прав та інтересів третіх осіб, а й правильному розгляду розпочатої за ініціативою первісного позивача цивільної справи загалом, скорочується час розгляду взаємопов'язаних спорів між усіма учасниками спірних відносин та забезпечується їх комплексне вирішення [9, с. 141].

Висновки. Розвиток процесуального законодавства стосовно інституту третіх осіб характеризується непослідовністю та неправильним розумінням їх ролі в цивільному процесі, що зумовлює актуальність дослідження інституту третіх осіб у національному законодавстві України.

Третіх осіб можна визначити як суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин, які вступають у вже розпочатий цивільний процес між сторонами для захисту особистих суб'єктивних прав й охоронюваних законом інтересів як фізичних осіб, так і юридичних осіб у сфері цивільно-правових відносин. Їм притаманна низка ознак, серед яких те, що вони вступають у вже розпочатий судовий процес від свого імені і для захисту власних інтересів, оскільки рішення суду між сторонами так чи так може вплинути на їхні права, свободи та інтереси, вони не є суб'єктами спору і не є сторонами в матеріально-правових відносинах, з яких виник спір. Треті особи є учасниками справи, тому користуються всіма процесуальними правами і виконують процесуальні обов'язки сторін. Водночас вони посідають самостійне процесуальне становище і є окремими суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин.

Треті особи поділяються на види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, і треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Незважаючи на суттєві відмінності в процесуальному статусі зазначених осіб, їм притаманна низка спільних рис, зокрема наявність матері-

ально-правової зацікавленості в результаті справи, що виявляється у висуненні самостійних вимог на предмет спору чи наявності лише процесуальної зацікавленості, яка виражається в можливості впливу рішення суду на права та обов'язки стосовно однієї зі сторін; вони вступають у процес, коли в ньому вже є дві сторони – позивач і відповідач, які визначили предмет спору; вступають у справу до винесення судом рішення.

Інститут третіх осіб характеризується низкою проблемних питань, як-от розгляд та вирішення цивільних справ без участі третіх осіб, неправильне розуміння їх правосуб'єктності тощо.

Отже, треті особи відіграють надзвичайно важливу роль у цивільному процесі України, оскільки вони забезпечують можливість більш повного з'ясування обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, запобігають ухваленню судом суперечливих рішень, сприяють визначенню прав, обов'язків інших учасників справи судового процесу, допомагають правильно вирішити спір між сторонами.

Треті особи вважають одними з найважливіших фігур цивільного процесу, належать до кола осіб, що мають юридичну зацікавленість у вирішенні й розгляді цивільної справи. Завдяки їх участі в справі відбувається повніша концентрація доказового матеріалу, що допомагає не тільки захистити права та інтереси третіх осіб, а й правильно розглянути розпочату за ініціативою первісного позивача цивільну справу загалом.

Список використаних джерел

1. Божко М. В. Щодо поняття третіх осіб як учасників цивільних справ позовного провадження у цивільному процесі України: *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: ПРАВО. Випуск 78: частина 1*, 2023. С. 147–151.
2. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. КЦС ВС висловився щодо статусу третіх осіб у цивільному процесі. *Національна Асоціація Адвокатів України. Рада адвокатів Київської області* : вебсайт. URL: <https://radako.com.ua/news/kcs-vs-vislovivsvya-shchodo-statusu-tretih-osib-u-civilnomu-prosesi> (дата звернення: 15.09.2023).
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 12.06. 2019 року у справі № 916/542/18. URL: <http://surl.li/gwfwfwd>.
5. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулюють провадження у справі до судового розгляду : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text>
6. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 225. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09#Text>
7. Сайгак А. О. Особливості участі третіх осіб в контексті змін до ЦПК України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 9 (3). С. 63–66.
8. Сібільов Д. М. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: окремі питання доктрини та законодавчі тренди. *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 2 (14). 10 с.
9. Фелді О. В. Деякі питання судової практики наслідків неучасті третіх осіб у цивільному процесі. *Судова апеляція*. 2017. № 3. С. 139–150.
10. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 40–41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
11. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина) : підруч. О. В. Гетьманцев, Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич / за ред. О. В. Гетьманцева. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 412 с.

References

1. Bozhko, M.V. (2023). Shchodo poniattia tretikh osib yak uchashnykiv tsyvilnykh sprav pozovnoho provadzhenia u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Regarding the concept of third parties as participants in civil cases of legal proceedings in the civil process of Ukraine]: *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, Serii: PRAVO, 78, part 1, 147–151[in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. № 30. 141. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

3. KTcS VS vyslovyvsia shchodo statusu tretikh osib u tsyvilnomu protsesi [The Civil Court of Cassation of the Supreme Court commented on the status of third parties in civil proceedings]. *Natsionalna Asotsiatsiia Advokativ Ukrainy. Rada advokativ Kyivskoi oblasti: veb-sait. – National Association of Lawyers of Ukraine. Kyiv Region Bar Council: website*. Retrieved from <https://radako.com.ua/news/kcs-vs-vislovyvsya-shchodo-statusu-tretih-osib-u-civilnomu-procesi> [in Ukrainian].

4. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 12.06.2019 roku u spravi № 916/542/18 [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court dated 12.06. 2019 in case № 916/542/18]. Retrieved from <http://surl.li/gwfwfwd> [in Ukrainian].

5. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy “Pro zastosuvannia norm tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva, shcho rehuliuut provadzhennia u spravi do sudovoho rozghliadu” vid 12 chervnia 2009 roku № 524 [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine “On the application of norms of civil procedural legislation regulating the proceedings in the case before the trial” dated June 12, 2009 № 524]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-09#Text> [in Ukrainian].

6. Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy “Pro zastosuvannia norm tsyvilnoho protsesualnoho zakonodavstva pry rozghliadi sprav u sudi pershoi instantsii” vid 12 chervnia 2009 roku № 225 [Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine “On the application of norms of civil procedural legislation when considering cases in the court of first instance” dated June 12, 2009 № 225]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09#Text> [in Ukrainian].

7. Saihak, A.O. (2018). Osoblyvosti uchasti tretikh osib v konteksti zmin do TsPK Ukrainy [Peculiarities of the participation of third parties in the context of changes to the Civil Code of Ukraine]: *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Internauka” – International scientific journal “Internauka”*, 9 (3), 63–66 [in Ukrainian].

8. Sibilov, D.M. (2018). Treti osoby, yaki ne zaiavliaiut samostiinykh vymoh shchodo predmeta sporu: okremi pytannia doktryny ta zakonodavchi trendy [Third parties who do not assert independent claims regarding the subject of the dispute: separate doctrinal issues and legislative trends]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva – Theory and practice of jurisprudence*, *Vyp.* 2 (14), 10 p. [in Ukrainian].

9. Feldi, O.V. (2017). Deiaki pytannia sudovoi praktyky naslidkiv neuchasti tretikh osib u tsyvilnomu protsesi [Some issues of judicial practice of the consequences of non-participation of third parties in civil proceedings]. *Sudova apeliatsiia – Judicial appeal*, 3, 139-150 [in Ukrainian].

10. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Civil Procedural Code of Ukraine]. (2004). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> [in Ukrainian].

11. Hetmantsev, O.V., Kondratieva, L.A. Ostafichuk, A.L., Paskar, I.Iu. Tatulych; za red. O.V. Hetmantseva. (2022). Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy (Zahalna chastyna) [Civil procedural law of Ukraine (General part)]. *Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha – Chernivtsi: Chernivts. national University named after Yu. Fedkovycha*, 412 p. [in Ukrainian].

Bachynska Natalia,

Lawyer, Lecturer

(West Ukrainian National University, Ternopil)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2423-4613>

Yatsenko Khrystyna,

Student

(Western Ukrainian National University, Ternopil)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0603-0664>

CONCEPTS, TYPES AND FEATURES OF THIRD PARTIES IN THE CIVIL PROCESS OF UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive study of the institution of third parties in the civil process of Ukraine.

Scientific approaches to the definition of the concept of third parties, their types and peculiarities of legal status have been studied. It is noted that the legislative changes that the institute of third parties underwent are contradictory in nature and do not take into account the specifics of the legal personality of these participants in the civil process. The relevance of the study of the institution of third parties in the national legislation of Ukraine, which is caused by a misunderstanding of their role in the civil process, is revealed. Scientifically based proposals and recommendations for improving the relevant provisions of the civil procedural legislation have been formulated.

Characteristic procedural features of third parties are singled out, it is emphasized that the interest of third parties does not coincide with the interest of the parties. On the basis of this, the conclusions were made that the participation of third parties is foreseen only in cases of legal proceedings, they occupy an independent procedural position and are separate subjects of civil procedural legal relations.

The concept and content of the legal interest of third parties in the consequences of the decision of the case, its division into material-legal and procedural-legal, are disclosed. It was concluded that the degree of interest of third parties affects their species.

Attention is focused on the fact that third parties are divided into types: third parties who make independent claims regarding the subject of the dispute and third parties who do not make independent claims regarding the subject

of the dispute. It is emphasized that the basis of this distinction between third parties is the degree of impact on their civil rights and obligations of the dispute between the parties and the court decision that may be taken as a result of its resolution.

The difference between third parties who assert independent claims and third parties who do not assert independent claims regarding the subject of the dispute is disclosed.

The conclusions of the Supreme Court regarding the concept and legal status of third parties are highlighted. The concept of “interest” in the context of legal interest (interest) of third parties is revealed, it is emphasized that it is also inherent in legal proceedings, not only separate ones.

Attention is focused on the fact that the institute of third parties is characterized by a number of problematic issues. The works of scientists who studied the legal status of third parties in the civil process of Ukraine were analyzed. Solutions to existing problems proposed by scientists are described.

Based on the results of the research, a conclusion was made about the importance of the institution of third parties, as they provide judicial protection of the rights, freedoms and interests of the participants in the case, which contributes to the fulfillment of the tasks of civil justice. It is emphasized that third parties are considered to be one of the most important figures in the civil process, they belong to the circle of persons who have a legal interest in the decision and consideration of a civil case.

Key words: *third parties, legal proceedings, procedural features of third parties, interest of third parties.*

Надіслано до редколегії 26.09.2023